

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ DERGİSİ

EKİM 1992 CİLT. 19 SAYI. 148

**İKTİSAT
YİNE
ZORLUYOR**

DEMOKRASİ VE ULUS KAVRAMLARI ÖZNEL DEĞERLENDİRMELER

Prof. Dr. Cem EROĞUL

Türkiye'nin önünde iki ivedi sorun var. Biri demokratikleşme, öteki ise ulusal bütünlüğü koruma.

Ulkenin bu iç karartıcı günlerinde, aydınların ortak çabasına bir katkısı olur umuduyla, bu iki sorun üzerindeki kimi görüşlerimi, sırasıyla ve madde madde sunmayı yararlı gördüm.

DEMOKRASİ:

1. Bir yaşam biçimi olarak, demokrasinin onlar olmadan edemeyeceği birkaç değeri var. Bunların, kanımca, başlıcaları: Ussallık (akılcılık); çoğulculuk; ve düzencedir (disiplindir).

2. Ussallık, Aydınlanma Çağı'nın dünyaya getirdiği bir bakış açısıdır. Buna göre, insanoğlu, tüm sorunlara, birtakım inançlara bel bağlayarak değil, kendi usuna (aklına) güvenerek çözüm armalıdır. İnanç deyince, doğallayın, usumuza ilk gelen konu din oluyor. Onun içindir ki, bana göre, demokrasinin ilk koşulu yercilliktir (laiklik). Yercilik, dünya işlerine, herhangi bir öte dünya gözlüğü takmadan, yeryüzüne bağlı ("yercil") gözlüklerle bakmayı kural edinmek demektir.

3. Müslüman bir toplumda bunun ne denli önemli olduğunu, ne denli vurgulasak azdır. "Kur'an Tanrı sözüdür; Kitap'ta böyle dendiğine göre, işin doğrusu budur" diyen bir görüşle demokrasiyi bağdaştırmak olanaksızdır. Ussallıkla usdışılık birlikte yaşayamaz. Çünkü bu iki tutum, yaşamın tüm alanlarında görüş sahibidir. Din bireyin duyuncuna (vicdanına) hapsolmadıkça, çatışma kaçınılmazdır. Savaşla barış nasıl bağdaşmazsa, dincilikle demokrasi öyle bağdaşmaz. Savaşla hoşgörü gösteren bir barışçılık ne denli saçmaysa, dinciliğe hoşgörü gösteren bir demokratlık da o denli saçmadır.

4. Ancak, ussallığın düşmanı olan usdışılık, din konusuyla sınırlı değildir. İnsan usunu (aklını) devreden çıkaracak ölçüde tapılmaya değer görülen

bütün düşünceler, gerçekte demokrasiye düşmandırlar. "Doğrudur, çünkü Marx söylemiştir"; ya da "Doğrudur, çünkü Başbuğ'un görüşü budur" türünden görüşler de, bağımsız düşünceyi, insan usuna güveni dışladıkları için, demokrasiyle bağdaşmazlar.

5. Demokrasinin ikinci büyük değeri ise çoğulculuktur. Çoğulculuk, değişik sınıf, katman, küme ve bireyin, barış içinde bir arada yaşayabilmesi demektir. Dikkat edilirse, bu da ussallığın kaçınılmaz bir sonucudur. İnsan usunun gücüne inanılıyorsa, bu gücün özgürlük ve eşitlik içinde kendini ortaya koymasına olanak tanımak zorunludur. Yoksa, insan usuna değil, falanca topluluğun ya da filanca bireyin usuna üstünlük tanınıyor demektir. Bu da, gerçekte, usdışı bir inanç konusudur. Örneğin, "Gerçek, işçi sınıfının", ya da "Kürt ulusunun", ya da "Türk ulusunun tek elindedir" denirse, ancak milyonlarca bireyin us çabasının ortak ürünü olabilecek bir ussallık yerine, belli kesimlerin usu konmuş olur. Bu da artık ussallık olmaz, inanççılık olur.

6. Çoğulculuğun varlığı, başka birtakım değerlerin varlığına bağlıdır. Bunların da başında, özgürlük ve eşitlik gelir. Tekilcilik olmayacaksa, her görüş eşit koşullarda, özgürce yarışabilmelidir. Bu sözleri siyaset bilimi diline çevirirsek, bunun anlamı kısaca şudur: Birey haklarına saygı olmadan demokrasi olmaz.

7. Bilindiği gibi, birey hakları, geleneksel olarak üçe ayrılır: (Bu öbeğe, 1961'den beri anayasalarımıza da girmiştir.) a) Bireye devlet karşısında dokunulmaz bir özgürlük alanı sağlayan: kişi hakları; b) Bireylerin eşit koşullarda yarışmasını amaçlayan: geçimsel (iktisadi) haklar; ve c) Sınıfların, katmanların, kümelerin ve bireylerin kamu yaşamına katılımına olanak açan: siyasal haklar. Dolayısıyla, çoğulculuk, demokrasi, ancak bütün insan haklarının sağlanmasıyla olanaklıdır. Başka bir deyişle, bir toplumda, ancak

insan haklarının saygı gördüğü ölçüde demokrasi vardır.

8. Öte yandan, insan hakları kavramının sürekli bir gelişme içinde olduğu unutulmamalıdır. Örneğin, çevre hakkı, son yirmi yılda gelişmeye başlamış bir haktır. Öyleyse, demokrasi de, sürekli bir gelişim içinde olmak zorundadır. Yoksa, insan haklarındaki ilerlemelerin gerisinde kalır ve zayıflar.

9. Hoşgörü ve barışçılık, çoğulculuğun kaçınılmaz sonucu olarak görünmektedir. Gerçekte, öyledir de. Ancak burada bir tuzak bulunduğu da gözden kaçmamalıdır. Hoşgörü olsun, barış olsun, ancak birlikte yaşaması olanaklı taraflar arasında geçerli olabilir. Bir toplumsal akım ussallığı ve çoğulculuğu reddediyorsa, ona karşı savaşmamak, ona hoşgörü göstermek; barışın ve hoşgörünün, dolayısıyla çoğulculuğun, dolayısıyla da demokrasinin ortadan kaldırılmasına göz yummak anlamına gelir. Onun için örneğin İslamcılıkla, faşizmle, emperyalizmle savaşmak, bunlara hoşgörü göstermemek, demokrasinin gereğidir.

10. Ancak, bu savaşın da demokratik bir biçimde yürütülmesi gerekir. Örneğin, "Demokrasi düşmanları idam edilmelidir ya da hiç konuşurulmamalıdır" dersiniz, siz de demokrasinin dışına düşersiniz. Burada kural şudur: demokrasi düşmanlarının özgürlükleri, ancak demokratik toplum (uygarlık) koşullarına ve ölçülülük ilkesine uyularak kısıtlanmalıdır. Başka bir deyişle, demokrasinin gereği, her somut sorun için, insanlığın ortak usunun (akılının) ürettiği en uygar çözümü araştırıp uygulamaya çalışmaktır.

11. Sık sık unutilan bir başka nokta ise, demokrasinin ancak düzene (disiplin) içinde yürüyebileceğidir. Düzen, dolayısıyla da kural olmanın yerinde, demokrasi de yoktur. Anarşi (kualsızlık) ile demokrasi, birbirinin tamamen karşıtı iki kavramdır. Demokrasi, belli bir düzenin adıdır, yoksa düzensizliğin değil.

12. Düzen gereğinin, bireysel ve toplumsal, birçok yönü vardır. Bunların hepsi, demokratik yaşam biçimiyle ilgilidir. Ancak ben burada, konunun yalnızca kamusal yönü üzerinde duruyorum.

13. Özellikle son iki yüzyılda, insanlık, şiddetli sınıf savaşmaları sonucunda, geniş ölçüde el yordamıyla, demokrasinin gerekleriyle en çok bağdaşabilecek bir devlet düzeni yaratmıştır. Aslında, her devlet, baskı demektir. Onun için, son çözümlemede, devletin varlığıyla bireyin özgürlüğünün bağdaşmaz olduğu doğrudur. İnsanlık bir gün, kesinlikle, devlet denen beladan kurtulacaktır.

14. Ne yazık ki, o mutlu günler henüz çok uzaktadır. Görülebilen gelecekte devlet kaçınılmaz olduğuna göre, bunun demokrasi açısından en az zararlı biçimini benimsemek, en ussal (akılcı) çözümdür. Bu biçim ise, yukarıda belirtildiği

gibi, son iki yüzyılın sınıf savaşmalarıyla gün yüzüne çıkmış durumdadır. Buna, kısaca, insan haklarına dayanan demokratik tüze (hukuk) devleti, diyebiliriz.

15. Bu devlet biçimine "burjuva demokrasisi" demek, hem tarihsel gerçeklerle bağdaşmaz, hem de solcular açısından eşsiz bir aptallık olur. Tarihsel gerçeklerle bağdaşmaz, çünkü bu devlet biçiminin oluşmasında işçi sınıfının payı, belki burjuvazinininkinden bile büyüktür. Aptallıktır, çünkü böyle demekle, solcu savaşmaların meyvesine sağcı bir yafta yapıştirilmiş olur.

16. Bu devlet biçimi, özü, yani insan haklarına dayanması yönünden tektir. Bunun burjuvası, sosyalisti yoktur. Elbette, demokrasi niceliği bakımından, devletler bir sıraya sokulabilir. Ancak burada önemli olan, nitel olarak demokrasinin var olup olmadığıdır. Bu nitelik bakımından da, bugünkü uygarlık düzeyinde örnekçe (model) tektir. Örneğin, serbest seçim, çok parti, düşünce özgürlüğü, güçler ayrılığı, yargı bağımsızlığı vb. olmayan bir devlet, demokratik değildir.

17. Devletin sınıfsallığı konusunu **Devlet Nedir?** kitabımda elimden geldiğince incelediğim için, bu noktaya yeniden dönmüyorum. Umarım o kitap okunduktan sonra, bu söylediklerimden, devletin sınıf gerçeğiyle ilgisiz bir varlık olduğu sonucu çıkarılmaz. Demokrasi açısından önemli olan nokta, devletin yapısal özellikleridir. Demokrasi için, belli yapıların varlığı zorunludur. Bu yapıların hangi sınıfın çıkarına işletileceği, ayrı bir sorundur. Gerçi, yapılarda da bir ölçüde sınıfsallık olduğu doğrudur. Örneğin KiT'lerin var olup olmaması, sınıfsal bir konudur. Ancak, temel yapısı bakımından, demokratik devlet sınıflararası bir dengenin ürünüdür. Dolayısıyla, demokrasi açısından önemli olan, devlette belli bir temel yapının bulunmasıdır. Örneğin meclis gibi bir kurumun varlığı, hiç değilse burjuvazi-proletarya ilişkileri açısından (işin içine feodalleri katmazsak), sınıfsal bir konu değildir.

18. Özetlemek gerekirse, doğa bilimlerinin gelişmesi nasıl hem burjuvazinin, hem de proletaryanın çıkarınaysa -dolayısıyla da, fizikte ya da kimyada nasıl sınıfsallık söz konusu olamazsa-, devletin temel yapısının demokratik olması, hem burjuvazinin, hem de proletaryanın çıkarınadır. Dolayısıyla, bu temel yapıda sınıfsallık söz konusu değildir. İşte bu yüzden ki, burjuva demokratik devlet yapısı ile sosyalist demokratik devlet yapısı temelde birdir.

19. Sonuç olarak, sosyalist devletin demokratik olması için, Amerika'yı yeniden keşfetmeye kalkışmak anlamsızdır. Sosyalist devlet demokratik olamazsa, kesinlikle, serbest seçim, çok parti, düşünce özgürlüğü, güçler ayrılığı, yargı bağımsızlığı

gibi temel yapısal özellikleri içermelidir. Bunları içermeyen bir devlet, ister sosyalist ister burjuva olsun, hiçbir biçimde demokratik olamaz. Aksi yöndeki bütün savlar (örneğin hiçbir zaman hoşlanmadığım ve kullanmadığım "Marksist demokrasi" kavramı), kanımca, birer aldatmacadır.

20. İşçilerin sınıfsal çıkarları, demokrasiyi alabildiğine geliştirmeyi gerektirir. Bu nedenle, işçi sınıfının egemenliğine dayanan bir devlet, öncelikle bugün ulaşılmış olan demokratik yapıları bütünüyle benimsemeli; ondan sonra da, bunları daha da geliştirmeye uğraşmalıdır. (Bunun somut yollarını, **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı** kitabımda göstermeye çalıştım.) İşçi sınıfı açısından demokratik devleti daha da geliştirmek, siyasal katılım kapılarını alabildiğine açarak devletin toplum içinde adım adım erimesinin yollarını döşemek demektir. Sosyalizmin ülküsü olan devletsizliğe, ancak bu biçimde yönelmek olanaklıdır.

21. Ne var ki, bu noktada da çok dikkatli olmak gerekir. Kestirmecilik, bir siyasal akımı, kolayca anarşizme, başka bir deyişle demokrasi düşmanlığına sürükleyebilir. Demokratikleşmenin hızı, demokrasinin düzence (disiplin) gereksinimi unutulmadan ayarlanmalıdır. Buna özen gösterilmezse, bu kez de demokrasi dışı bir düzenceye çağrı çıkarılmış olur. Bir örnek vermek gerekirse, katılmacılığın ileri türlerinin gerektirdiği gelişmişlik düzeyine henüz ulaşmamış bir toplumda, ileri katılma örnekçeleri (modelleri) uygulanmaya kalkılırsa, demokratik katılmacılık yerine, birtakım küçük beyliklere ulaşma tehlikesi belirir. Bu çerçevede, Fransa gibi gelişmiş bir ülkede bile, aşırı (bugün için aşırı) bir bölgeciliğin yer yer ağalıklar yarattığı gerçeğini gözden kaçırmamak gerekir. İşte böyle acemilikler yapılırsa, demokrasi peşinde koşulan insan kendini hortlamış birtakım feodal ilişkilerin kucağında bulabilir.

22. Sonuç olarak demokrasi, insanlaşma sürecinin, insanın kendi yazgısına egemen olma savaşımının bugünkü durağıdır. Bu savaşım bitmez. Bu büyük ülkü için çabalarken, Marx'ın dediği gibi, insanların kendi tarihlerini kendilerinin yaptığını, ancak bunu her zaman önceden belirlenmiş bağlayıcı koşullar içinde yaptığını unutmamak gerekir. "La politique, est l'art du possible" der Fransızlar. Türkçesi: "Siyaset, neyin yapılabileceğini doğru bir biçimde saptama sanatıdır." Demokrasi için savaşım (siyaset), bu genel kuralın dışında değildir.

ULUS:

1. Doğal çevrede, hayvanlar için genel kural toplu yaşamdır. Bir hayvan türü olarak insanın özelliği, topluluk yaşamını toplumsal yaşama dönüştürmüş olmasıdır. Bunun sayesinde ki,

hayvanlıktan insanlığa yükselmiştir. Topluluğu toplumdan ayıran temel özellik, ikincisinde bir ortak bilinç bulunmasıdır.

2. Hayvanlar topluluk dayanışmasını içgüdüleriyle sağlarlar. İnsanoğlunun içgüdüleri zayıftır. Bunun yerine, toplumsal yaşamı sürdürebilmek için duygusal araçlar kullanmak zorundadır. Hayvan, düşünme gereksinimi olmadan, toplu yaşamın gereklerini yerine getirir. İnsan bu olanağa sahip olmadığından, kendisi için tek çıkar yol, topluluk üyelerini toplumsal yaşamın gereklerini yerine getirmenin "iyi" olduğuna inandırmaktır. Bunu da sağlayan, "biz" duygusudur.. Birey, "biz" uğruna ölür, öldürür, her türlü özveriye katlanır.

3. İnsan yaşamında, "biz" duygusu her zaman var olmuştur. Tarih boyunca değişen tek şey, bu "biz" in niteliğidir. Bu "biz": boy (klan, kabile), aile, oymak (aşiret), köy, kent-devlet, yurttaşlık (ör. Roma), din, mezhep, tarikat vb. olabilir. Bu günkü dünyada, bu "biz" in en etken biçimi, ulustur.

4. İnsanlaşma süreci ilerledikçe, tıpkı demokrasi alanında olduğu gibi, insanlar bu "biz" duygusunu da gitgide daha ussal (akılcı) bir temele oturtmaya çalışmışlardır. Bu yoldaki en ussal çaba, "biz" duygusunu sınıf temeline oturtmaktır. Bunu ussal kılan özellik, sınıf bilincinin, toplumun maddi temeline en uygun düşen "biz" duygusu olmasıdır. Ne yazık ki, günümüzde bu çaba yeterince başarılı olamamıştır. Bir başka olumlu (çünkü maddi temele uygun) çaba, çevrecilerin geliştirmeye çalıştıkları "dünyalı olma" bilincidir. Ancak, bu da henüz yeterince yaygınlaşmamıştır. Bu günün gerçeğine göre, en yaygın "biz" bilinci, ulusal bilinçtir. Onun hemen arkasından ise, İslamcılarının başını çektiği dinsel temelli "biz" duygusu gelmektedir.

5. Her "biz" in değişmez ereği (hedefi), o "biz" in ortak çıkarını en iyi biçimde gerçekleştirecek kamu gücünü (devleti) elde etmektir. Ne var ki, devlet olmanın gerekleri, her "biz" in nesnel koşullarıyla çakışmaz. Örneğin devlet, belirli sınırlar içinde, oldukça ileri düzeyde bir örgütlenme gerektirir. Bir köyün, ya da diyelim gezgin bir oymağın (aşiretin), bunu sağlaması olanaksızdır.

6. Son iki yüzyılda, devlet biçiminde örgütlenme bakımından en elverişli toplum, ulus olmuştur. Çünkü ulus, burjuvazinin belirlenmiş sınırlar içinde serbest bir pazar yaratma gereksinimine en iyi yanıt veren "biz" bilincidir. Burjuvazi, elbette, bunu sınıf adına yapamazdı. Çünkü, sınıf bölünmesinin bilinç düzeyine yükseldiği bir yerde, "biz" duygusu kalmaz. Burjuvazinin ustalığı (buna, tarihsel gelişmeye koşut düşen sınıfsal önsezisi de denebilir), sömürdüğü sınıfları da kapsayan bir "biz" duygusunu, kendi önderliğinde geliştirebilmiş olmasıdır.

7. Zamanla, tıpkı insan hakları, tıpkı demokrasi kavramları gibi, burjuvazinin önderlik ettiği ulusallık da, başka sınıf ve katmanlarca özümsemiş, onlarca geliştirilmiş, böylece evrensel bir nitelik kazanmıştır. Bu zenginleşmiş niteliğiyle, ulus kavramının insanlığın gelişmesinde birçok olumlu yön taşıdığı kuşkusuzdur. Ancak, tüm insanlığı kavrayamayan her "biz" gibi, ulusallık da, "ötekiler" için savaştı, baskıcı, sömürücü olma tehlikesini taşımaktadır.

8. Ulus gerçeğini tanımlamak için, şimdiye dek, dil ortaklığı, din ortaklığı vb. gibi birçok öge üzerinde durulmuştur. Ancak, kanımca, bunların hiçbiri ulus gerçeğini doyurucu bir biçimde açıklamaya yetmiyor. Bence ulus, kendine özgü bir devletin sınırları içinde birlikte yaşamayı kendileri için gerekli gören insanların oluşturdukları bir toplumdur. Bu nedenle ben, "ulusal azınlık" kavramını, bağlı oldukları devletten ayrılıp kendi devletlerini kurmak isteyen, ancak henüz buna olanak bulamamış bir topluluk biçiminde anlıyorum. Aynı biçimde, bir devletin sınırları içinde birkaç ulus olabileceğini de düşünemiyorum. Örneğin, kanımca, son iki yıla dek, Sovyetler Birliği, Sovyet ulusundan oluşuyordu. Sonra o ulus ortadan kalktı; yerine, yeni devletlerin oluşum sürecine koşut olarak, yeni uluslar geldi.

9. Bu söylediklerim doğruysa, ulus ile devlet arasında, çok sıkı bir bağ var demektir. Bu tanı (teşhis), federal devletler için de geçerlidir. Örneğin, Çekoslovakyalı olma duygusu, Çek ya da Slovak olma duygusunu bastırıyorsa, Çekoslovakya diye federal bir devlet olabilir. Bastırmıyorsa, ortada federal bir devlet kalmaz; iki ayrı devletin (ve ulusun) doğması kaçınılmazdır.

10. Bu yaklaşımın usbilimsel (mantiki) sonucu, yurttaşlık ile ulus üyeliğini eş kavramlar olarak kabul etmektir. Başka bir deyişle, bir devlete yurttaşlık bağı ile bağlı olan herkes, aynı ulusun üyesidir. İlgililer bunu böyle duymamıyorlarsa, tek gerçekçi çözüm, yurttaşlık bağının ortadan kalkmasıdır. Bu da, elbette, sınır değişikliğini gerektirir. Bu olanaksızsa, işte bu durumda, o insanlar bir "ulusal azınlık" oluştururlar. Devletlerine yabancılaşmışlardır, ancak var olan koşullar özlemlerinin gerçekleşmesini olanaksız kılmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, belki Batı Trakya Türkleri bugün bu durumdadırlar.

11. Şunu önemle belirtmek gerekir ki, bir ulus içinde, birbirine özel bağlarla bağlı alttopluluklar bulunması, ulus gerçeğiyle hiçbir biçimde çatışmaz. Örnekse, Amerikan ulusunu oluşturan türlü kümeler; Yahudiler, İspanyol kökenliler, İtalyan kökenliler, Çin kökenliler vb. bu türden alttopluluklar oluştururlar. Herhalde, Bulgaristan Türkleri de aynı durumdadır. Bütün bu kümelerin ortak özelliği, kendi devletlerine bağlılığı, küme bağlılığının üstünde duyumsa-

malarıdır.

12. Soydaşlık, aynı ya da ayrı devlet sınırları içinde yer alan insanların, tarihsel geçmişten kaynaklanan, en önemli ögesi de belki dil olan, birtakım ortak özellikler taşımalarıdır. Örnek olarak, Rusya'da yaşayan Alman kökenlileri, ya da gelecekte oluşacak olan Almanlaşmış Türkleri verebiliriz. Ne var ki, soydaşlık bağı, hiçbir biçimde ulus bağının üstüne çıkamaz. Çıkıyorsa, var olan devletlerin sınırları yapay demektir.

13. Irkçılığın üzerinde uzun boylu durma gereğini duymuyorum. Irkçılık, dirimbilimsel (biyolojik) temele indirgenmiş bir "biz" duygusudur. Bilimsellikten, dolayısıyla da gerçekçilikten öylesine yoksundur ki, salt bir inanç olarak dahi, hiçbir zaman yalnız başına etkili olamamıştır. Çünkü, yeterince inandırıcı değildir. Yalnızca, "değişik" olarak görülenlere karşı, başka nedenlerle var olan düşmanlığı besleyen ek bir düşüncüsel (ideolojik) öge rolünü oynamıştır. Irkçılık, soydaşlığın azgın bir biçimidir. Soydaşlık ulusallığa yabancı olduğuna göre, ırkçılık ulusallığa daha da yabancıdır. Gerçi, tıpkı dincilik gibi, geçmişte ırkçılık kimi ulusların dış emellerine araçlık etmiştir. Ancak, nasıl ki dinsel bağnazlık gerçekte ulus birliğini zayıflatıcı bir öge ise; soydaşlık, özellikle de bunun bağnaz bir biçimi olan ırkçılık, her ulus için öyle zayıflatıcı bir ögedir.

14. Buraya dek söylediklerimi özetlemek gerekirse, ulus, belli bir devletin sınırları içinde, birlikte yaşama dileğini paylaşan insanların oluşturdukları bir toplumdur. Ne soy birliği, ne din birliği, ne dil birliği önemlidir. Aksine, bu altkümelere aşırı bağlılık, ulus gerçeğiyle çatışır. Açık ki, böyle bir birlik duygusu, yapay olarak yaratılamaz. Bu, kimsenin önceden kestiremeyeceği birtakım tarihsel gelişmelerin ürünüdür.

15. Türk ulusunun oluşumu da böyle bir sürecin ürünüdür. Osmanlı İmparatorluğu yıkıldığında, belli bir coğrafyada yaşayan insanlar, "ötekilere" karşı birlikte direnmişler, birlikte bir bağımsız devlet kurmuşlar, başka bir deyişle, yeni bir ulus yaratmışlardır. Bu devletin, dolayısıyla da bu ulusun "Türk" adını taşıması, bu coğrafyada yüzyıllar boyunca egemen ögenin Türk soyundan geldiği gerçeğinin doğal sonucudur. Bu öylesine doğal bir sonuçtur ki, bu ulus oluşurken, ne içte, ne de dışta, buna başka bir ad takmak kimsenin usuna gelmemiştir. Devletin, ulusun Türk adını taşıması, bayrağın bildiğimiz bayrak olması, resmi dilin Türkçe olması, işte bu tarihsel gerçeğin doğal sonuçlarıdır.

16. Ancak, bu devletin Türk adını taşıması, ya da resmi dilinin Türkçe olması, bu devlet içinde Türk soyundan gelenlerin, ya da anadili Türkçe olanların üstün durumda olması gerektiği anlamına gelmez. Tam aksine: böyle bir üstünlük savı, Türk

ulusunun sonunu getirir. Çünkü, yukarıda belirttiğim gibi, soydaşlık, dindaşlık, dildeşlik, bir noktadan sonra, yurttaşlığı, ya da ulus birliğini güçlendirmez; tam tersine, onu zayıflatır. Ulus birliğini besleyen tek öge, soyu, dini, dili ne olursa olsun, insanların belli bir toprak parçasında, bağımsız bir devlet yönetiminde, birlikte yaşama dilekleridir. Dolayısıyla, Türk ulusundaki (ya da herhangi bir ulustaki) "biz" duygusu, Türklüğe, Müslümanlığa, ya da anadili Türkçe olmaya değil, yurttaşlığa dayanır. Dediğim gibi, bunu da yaratan tarihtir. Tartışılmaz gerçek şudur ki, Türk ulusu oluştuğunda, Türk soyundan, İslam dininden olan ya da anadili Türkçe olan birçok insan buna yabancı kalırken, bu özellikleri taşımayan birçok insan, kendini bu ulusun parçası olarak duyumsamıştır.

17. Ne var ki, tarihin durmadığı da bir gerçektir. Özellikle son on yıl içinde, Türk ulusunun Kürt soylu yurttaşları arasında, gitgide güçlenen bir yabancılaşma süreci belirmiştir. Bunun tarihsel sorumluluğunun kimlere ait olduğunu hepimiz biliyoruz. Ancak, geçmiş şu anda beni ilgilendirmiyor. Sorunun kendisine bakıyorum ve şunu görüyorum: Türkiye'nin belli bir bölgesinde, yeni bir ulus oluşmaktadır. Kendisine yarattığı düşsel geçmiş dahil ("Hitler, hatta Sümerler Türk'tür", "Dünya dilleri Türkçe'den doğmuştur" gibi çok yakından bildiğimiz başka örnekleri anımsarsak olanları daha kolay değerlendirebiliriz), bu oluşum, her yönüyle tipik bir ulusal oluşumdur. Gerçi, süreç henüz tamamlanmamıştır. Çünkü, bugün için, o bölgede yaşayan insanlarımızın, öteki bölgelerde yaşayanlardan ayrı bir devlet kurma istemleri baskın görünmemektedir. Ancak gidiş o yöndedir. Gelişmeler bu biçimde süregiderse, yalnızca iki olasılık vardır: ya o bölgede yaşayan insanlarımız, Türkiye devletinin sınırlarını değiştirerek yeni bir devlet kurarlar; ya da buna olanak bulamayıp Türkiye sınırları içinde bir "ulusal azınlık" durumuna gelirler.

18. Hemen şunu belirteyim ki, sözünü ettiğim süreç hem kaçınılmaz değildir, hem de benim için son derece üzücüdür. Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığım gerekçelerle, ben, günümüz dünyasında devletle ulusun kimlik birliği içinde olduğunu düşünüyorum. İnsanlığın kaçınılmaz gereksinimi olan "biz" duygusu bakımından, bugünkü çözümü; var olan devletlerin, toplumlarının soy, din, dil bileşimi ne olursa olsun, bir ulus dayanışması içinde bütünlüklerini korumalarını, bir "ehven-i şer" olarak görüyorum. Bence tek ilerici çözüm, bugünkü durumu, önce sınıfsal sonra da evrensel bir "biz" duygusuyla aşmaktır. Oysa, son zamanlarda gözlediğimiz olgu, var olan devletlerin, gerçekte ulusallıktan çok daha geri bir bağ olan soydaşlık bağına indirgenmeleri, bunun sonucunda da parçalanmalarıdır. Bu, hiç

kuşkusuz, geriye doğru bir gidiştir. Tıpkı ulusal birliğin dine dayandırılmak istenmesi gibi, insanlığın gelişim doğrultusuna -ki bu doğrultu hep daha çok ussallaşma (akılcı olma) yönündedir- aykırıdır. Dolayısıyla ben, günümüz dünyasında, ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkının, ancak ulusal azınlık durumuna gelmiş topluluklar için ilerici bir çözüm olabileceğini; yine de, en ilerici çözümün, hiçbir ulusun hiçbir parçasını ulusal azınlık durumuna getirmemek olduğunu düşünüyorum.

19. Söylediğim gerekçelerle, ben, Türkçülüğü ne denli yanlış buluyorsam, Kürtçülüğü de o denli yanlış buluyorum. "Kürt hakları"ni savunmayı da yanlış buluyorum. Savunulması gereken şey, Türk yurttaşlarının haklarıdır. Bunların arasında Kürt kökenli olanların hakları, elbette, öncelikle savunulmalıdır. Çünkü, birçok bakımdan onlar, öteki Türk yurttaşlarından daha çok ezilmişler, daha çok baskıya uğramışlardır. Ancak, bu savunmanın Kürtçülükle ilgisi yoktur. Konu, herşeyden önce, bir demokrasi sorunudur.

20. Türkçülüğü de, Kürtçülüğü de, demokrasiye karşıt yaklaşımlar olarak görüyorum. Ne var ki, demokrasi konusunda düşüncelerimi sunarken belirttiğim gibi, demokrasi istiyorsak, demokrasi dışı yaklaşımlarla savaşımızda bile, demokratik yöntemlerden ayrılmamalıyız. Onun için, tamamen yanlış olarak gördüğüm Kürtçülüğe karşı savaşımın da, demokratik olması gerektiğine inanıyorum. Somut olarak bunun anlamı şudur: ayrılma hakkını savunanlar dahil, herkes düşüncesini serbestçe söyler; ayrılmak isteyenler dahil, bütün Kürtçü akımlar serbestçe örgütlenir; devlet, sınırları korumak ve asayişini sağlamak (kökeni ne olursa olsun, her yurttaşın can ve mal güvenliğini korumak) dışında güç kullanmaz; batıda geçerli olan bütün özgürlükler doğuya da tanınır; bütün yurt yüzeyinde, en ileri ülkelerdeki demokratik koşullar geçerli kılınmaya çalışılır. Sonra da benim gibiler, hem Türkçülere, hem de Kürtçülere karşı, ellerinden gelen çabayı gösterirler.

21. Konu duygusal olduğu için, izin verilirse, bu konudaki düşüncelerimi kendi duygularımı belirterek sonuçlandırmak istiyorum. Ben kendimi, Özbekistan'daki "soydaş"a, Arabistan'daki "dindaş"a, ya da Azerbaycan'daki "dildeş"e göre, Hakkâri'deki "yurttaş"a çok daha yakın duyumsuyorum. (Örneğin Türkçe sevdalısı olmam, bu temel gerçeği hiç de etkilemiyor.) Şuna inanıyorum ki, Misak-ı Milli sınırları içinde tarihin yarattığı "biz" duygusu, hâlâ çok güçlüdür. Bundan sonrası ise, biz kendi tarihimizi nasıl yaparsak, işte öyle olacaktır.